

UŽKREČIAMŲJŲ LIGŲ IR AIDS CENTRAS

**VISUOMENĖS SVEIKATOS CENTRŲ DARBUOTOJŲ SAUGA ATLIEKANT EBOLA
HEMORAGINĖS KARŠTLIGĖS ATVEJO EPIDEMIOLOGINIŲ TYRIMŲ METODINĖS
REKOMENDACIJOS**

Vilnius, 2014

Metodines rekomendacijas parengė: Galina Zagrebnevienė, Ramutė Budginaitė
Vyriausiasis redaktorius prof. dr. Saulius Čaplinskas

Vykdydami Ebola hemoraginės karštligės pasirengimo, prevencijos ir valdymo veiksmų planą, patvirtintą Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių situacijų operacijų centro 2014 m. rugpjūčio 14 d. posėdžio protokolu Nr. 01, ir siekdami sumažinti galimą Ebola hemoraginės karštligės plitimo riziką, teikiant paslaugas įtariamiesiems sergant arba sergantiems Ebola hemoragine karštlige, Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro specialistai parengė „Visuomenės sveikatos centrų darbuotojų sauga atliekant Ebola hemoraginės karštligės atvejo epidemiologinį tyrimą metodines rekomendacijas“.

Metodinėse rekomendacijose pateikiama informacija apie Ebola hemoraginės karštligės riziką visuomenės sveikatos specialistams, jei tektų atlikti atvejo (-ų) tyrimą, apie šios infekcijos rizikos lygius ir jų nustatymą pagal galimo sąlyčio pobūdį, asmenines saugos priemones, kurias reiktų dėvėti atliekant Ebola hemoraginės karštligės atvejo (-ų) epidemiologinį tyrimą.

Metodinės rekomendacijos skirtos visuomenės sveikatos centrų darbuotojams.

TURINYS

1. ĮŽANGA.....	4
2. UŽSIKRĖTIMO EBOLA VIRUSU RIZIKA	4
3. VISUOMENĖS SVEIKATOS CENTRŲ (VSC) DARBUOTOJŲ ASMENINĖS SAUGOS PRIEMONĖS IR JŲ NAUDOJIMAS ATLIEKANT EHK EPIDEMIOLOGINĮ TYRIMĄ	5
LITERATŪRA	6
PRIEDAI	7
1 PRIEDAS. RANKŲ HIGIENA.....	7
2 PRIEDAS. ASMENINIŲ SAUGOS PRIEMONIŲ UŽSIDĖJIMO IR NUSIĖMIMO TVARKA	10
3 PRIEDAS. PIRŠTINIŲ UŽSIMOVIMO IR NUSIMOVIMO TECHNIKA	13

VISUOMENĖS SVEIKATOS CENTRŲ DARBUOTOJŲ SAUGA ATLIEKANT EBOLA HEMORAGINĖS KARŠTLIGĖS ATVEJO EPIDEMIOLOGINIŲ TYRIMŲ

1. ĮŽANGA

Ebola hemoraginės karštligės (EHK) protrūkis Vakarų Afrikos regione vis dar kelia didelį tarptautinį susirūpinimą. Protrūkis šiuo metu ir toliau sparčiai plinta ir tikėtina, kad dar nėra pasiekęs savo piko. Manoma, kad oficialiai skelbiami skaičiai yra gerokai mažesni ir neatspindi realaus protrūkio masto. Sustabdyti šį protrūkį yra sudėtinga dėl užkrato išplitimo įvairiose vietovėse, įskaitant miesto teritorijas, taip pat dėl tarpvalstybinio bendruomenių judėjimo. Susirgimų EHK skaičiaus didėjimas Vakarų Afrikos šalyse sudaro sąlygas ir sąlytį turėjusių asmenų, tarp jų ir keliautojų, skaičiaus didėjimui. Dėl ilgo ligos inkubacinio laikotarpio užsikrėtę asmenys gali atvykti į Europą.

Įvežimo į Europos Sąjungą (ES) rizika yra susijusi su įvežamų gydymui pacientų su išreikštais klinikiniais EHK požymiais skaičiumi. *Ebola* viruso plitimo rizika nuo EHK paciento, planuotai įvežto į ES gydymui, yra vertinama kaip labai maža. Galimas antrinių atvejų atsiradimas tarp ligonio šeimos narių ar tarp sveikatos priežiūros darbuotojų. Tačiau, jei sveikatos priežiūros darbuotojai naudoja asmens saugos priemones, viruso plitimo rizika sumažinama iki minimumo.

2. UŽSIKRĖTIMO EBOLA VIRUSU RIZIKA

Ebola hemoraginė karštligė – tai sunki, dažnai mirtina žmonių liga. Kai kurių *Ebola* epidemijų metu mirštamumo rodiklis siekė iki 90 proc. Per šį protrūkį užsikrėtusių asmenų mirštamumo rodiklis yra 45–70 proc. (vidutiniškai 60 proc.).

Virusas perduodamas tiesioginio sąlyčio su gyvų ar mirusių užsikrėtusių asmenų krauju ir / ar kūno skysčiais (pavyzdžiui, seilėmis, šlapimu, liaukų arba organų sekretais, išmatomis, motinos pienu) metu. Retais atvejais virusu galima užsikrėsti per nesaugius lytinius santykius su vyriškos lyties ligoniu septynias savaites po išgijimo. Virusą taip pat galima užsikrėsti tiesioginio sąlyčio su mirusių ar gyvų laukinių gyvūnų, kaip antai beždžionių, miško antilopių ir šikšnosparnių, krauju, kitais kūno skysčiais ar organais metu.

Ebola virusas nėra patvarus ir lengvai nukenksminamas dezinfekavimo priemonėmis.

Inkubacinis EHK periodas yra 2–21 dienos. Liga prasideda staiga, karščiuojama, skauda raumenis, galvą bei gerklę ir jaučiamas silpnumas. Daugeliui ligonių simptomai pasireiškia praėjus vienai savaitei nuo sąlyčio su virusu. Kiek vėliau EHK pasireiškia vėmimu, viduriavimu, bėrimu, kepenų ir inkstų veiklos sutrikimu. Kai kuriems ligoniams prasideda gausus vidinis ir išorinis kraujavimas ir vienu metu sutrinka kelių organų veikla.

Inkubacinio periodo metu užsikrėtę asmenys iki pirmųjų ligos požymių (čiaudulys, kosulys, vėmimas, viduriavimas) yra neužkrečiami.

Sveikatos priežiūros darbuotojai turi didelę užsikrėtimo *Ebola* virusu riziką per virusu užterštus ligoninės reikmenis, medicininės atliekas, diagnostinių procedūrų metu. Tačiau ši rizika gali būti kontroliuojama tinkamai naudojant reikiamas asmens apsaugos priemones ir laikantis tinkamų saugos procedūrų.

PSO duomenimis, Gvinėjoje, Liberijoje, Nigerijoje ir Siera Leonėje užregistruota daugiau nei 300 EHK atvejų tarp sveikatos priežiūros darbuotojų (iš jų daugiau nei 150 mirties).

Nėra iki šiol susirgimų EHK tarp asmenų, neturėjusių tiesioginio sąlyčio su segančiuoju. Ankstesni tyrimai parodė, kad paprastas fizinis sąlytis su sergančiuoju EHK nėra pakankamas užsikrėsti *Ebola* infekcija (1 lentelė). Atsitiktinis sąlytis su karščiuojančiu, vaikščiojančiu, galinčiu savimi pasirūpinti pacientu, yra vertinamas kaip žemos ar neatpažintos rizikos. Užsikrėtimo rizika vertinama kaip žema ir tarp asmenų, turėjusių sąlytį su ligoniu ankstyvoje ligos simptomų atsiradimo stadijoje. Pažymėtina, kad *Ebola* virusu užsikrėtęs asmuo kitus gali užkrėsti išsivysčius ligos simptomams. Vis dėlto, *Ebola* virusas lengvai plinta tiesioginio sąlyčio metu su gyvų ar mirusių infekuotų asmenų krauju, sekretais, organais, audiniais ar kitais kūno skysčiais, o užsikrėtimo virusu rizika priklauso nuo sąlyčio pobūdžio (1 lentelė).

1 lentelė. Užsikrėtimo lygis ir sąlyčio pobūdis

Rizikos lygis	Sąlyčio pobūdis
Žemas	Atsitiktinis sąlytis su karščiuojančiu, vaikščiojančiu, galinčiu savimi pasirūpinti EHK sergančiu pacientu. Pavyzdžiui, dalijimasis sėdėjimo vieta, bendravimas su viešbučio priimamojo darbuotoju.
Didelė rizika	<ul style="list-style-type: none"> • Artimas veidas į veidą sąlytis (mažiau nei 1 m atstumu) be tinkamų apsaugos priemonių (įskaitant akių apsaugą) su įtariamu ar patvirtintu EHK sergančiu pacientu, kuris kosėja, vemia, viduriuoja, kuriam kraujuoja iš nosies. • Tiesioginis sąlytis su aplinkos daiktais, užterštais įtariamo sergant ar sergančio EHK paciento krauju ir / ar kūno skysčiais. • Virusų patekimas ant pažeistos odos (pavyzdžiui, sužeidimas adata) ar gleivinių su asmens, įtariamo sergant ar sergančio EHK krauju ir/ar kūno skysčiais, audiniais ar ėminiais laboratoriniam tyrimui. • Dalyvavimas laidotuvių apeigose, kurių metu buvo tiesioginis sąlytis su mirusiuoju (paveiktose teritorijose arba iš paveiktų teritorijų), nedėvint tinkamų asmens apsaugos priemonių • Tiesioginis sąlytis su gyvais ar mirusiais šikšnosparniais, graužikais, primatais endeminėse <i>Ebola</i> viruso šalyse ar šių gyvūnų mėsa

3. VISUOMENĖS SVEIKATOS CENTRŲ (VSC) DARBUOTOJŲ ASMENINĖS SAUGOS PRIEMONĖS IR JŲ NAUDOJIMAS ATLIEKANT EHK EPIDEMIOLOGINĮ TYRIMĄ

3.1. Asmeninės apsaugos priemonės (ASP) yra taikomos pagal:

- Užsikrėtimo *Ebola* virusu riziką;
- Atliekamus veiksmus;

- Aplinką, kurioje darbuotojas jas naudos.
- 3.2. VSC darbuotojams, vykdantiems asmenų, turėjusių sąlytį su įtariamu sergant ar sergančiu EHK pacientu, stebėjimą ir šios ligos atvejo epidemiologinį tyrimą, rekomenduojama, jei yra galimybė, apklausti asmenį laikantis ne mažiau kaip 1 metro atstumo nuo apklausiamąjo asmens;
 - 3.3. Asmeninės saugos priemonės nebūtinės, jei laikomasi saugaus atstumo nuo apklausiamąjo asmens arba apklausiamasis pacientas neturi EHK simptomų;
 - 3.4. Jei VSC darbuotojai, esant būtinybei, lankysis pacientų izoliavimo palatoje / izoliavimo zonoje ir turės tiesioginį sąlytį su pacientu ir (ar) jo aplinka, pvz., lies aplinkos daiktus, baldus ir kt., turi dėvėti ASP (vienkartinę chalata ir vienkartinės medicininės pirštines);
 - 3.5. VSC darbuotojui, apklausiančiam vemiantį, kraujuojantį, viduriuojantį pacientą palatoje ir esančiam arčiau nei 1 m atstumu nuo paciento, papildomai rekomenduojama užsidėti veido apsaugos priemonės (kaukę ir akinius arba antveidį);
 - 3.6. Reikalingas ASP rinkinys turi būti paruoštas iš anksto. ASP užsidėjimas ir nusiėmimas turi būti stebimas kito apmokyto grupės nario. ASP užsidėjimo ir nusiėmimo tvarka (eiga) ir rankų higiena pateikta šių rekomendacijų 1, 2, 3 prieduose.

LITERATŪRA

1. Advisory Committee on Dangerous Pathogens, Management of Hazards Group 4 viral haemorrhagic fevers and similar human infectious diseases of high consequence, May 2012.
<https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/354640/VHF_guidance_document_updated_links.pdf>
2. European Centre for Disease Prevention ir Control (ECDC), Risk assessment guidelines for diseases transmitted on aircraft, 2010.
<http://ecdc.europa.eu/en/publications/publications/1012_gui_ragida_2.pdf>
3. European Centre for Disease Prevention ir Control, Outbreak of Ebola virus disease in West Africa, Fourth update, 3 September 2014.09.11
<<http://www.ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/Ebola-virus-disease-west-africa-risk-assessment-27-08-2014.pdf>>
4. Interim Infection Control Recommendations for Care of Patients with Suspected or Confirmed Filovirus (Ebola, Marburg) Hemorrhagic Fever. BDP/EPR/WHO, Geneva March 2008.
5. WHO Guidelines on Hand Hygiene in Health Care, 2009.
<<http://www.who.int/gpsc/5may/tools/en/>>
6. Hand Hygiene: Why, How & When?
<http://www.who.int/gpsc/5may/tools/training_education/en/>

Rekomendacijų „Visuomenės sveikatos centrų darbuotojų sauga atliekant *Ebola* hemoraginės karštligės atvejo epidemiologinį tyrimą“
1 priedas

Rankų higiena

Pirštinės

- Pirštines reikia dėvėti, kai galimas sąlytis su krauju, kūno skysčiais, sekretais, ekskretais, gleivinėmis, pažeista oda.

- Naudotas pirštines nusimauti prieš liečiant neužterštus daiktus ar paviršius, atlikti rankų higieną.

Rankų higiena. Rankų (kai akivaizdžiai švarios) įtrynimasis alkoholiniu antiseptiku, palyginus su rankų plovimu, yra efektyvesnis ir tinkamesnis rankų odai higienos būdas.

- Rankas įtrinti alkoholiniu antiseptiku:

- prieš užsimaunant ir nusimovus pirštines,

- nusiėmus kitas asmenines saugos priemones,

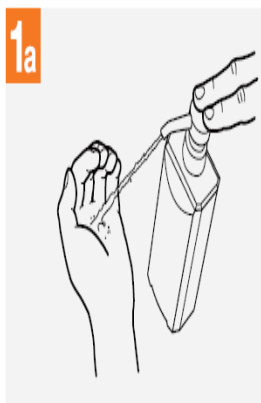
- po tiesioginio sąlyčio su pacientu ir (ar) paciento aplinkos daiktais, prieš išeinant iš paciento patalpos (-ų).

- Rankas trinti (20 - 30 s); antiseptiko užpilti tiek, kad padengtų visas rankos vietas; trinti rankas, kol išdžius.

- Rankas plauti su muilu ir vandeniu, kai jos akivaizdžiai užterštos krauju ir (ar) kūno skysčiais, sekretais, ekskretais ir po tualetu.

1. KAIP ĮTRINTI RANKAS?

Procedūros trukmė: 20 – 30 sek

Į rankos delną įpilti alkoholinio antiseptiko ir juo sudrėkinti rankas

Delną trinti į delną

Dešinėsios rankos delnu trinti kairiosios plaštakos viršų ir atvirkščiai

Suglausti delnus, supinti pirštus ir trinti

Kiekvienos rankos delnu trinti kitos rankos pirštus

Sukamaisiais judesiais trinti nykščius

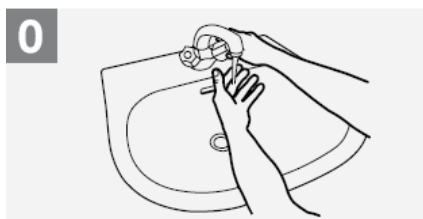
Sukamaisiais judesiais trinti kiekvienos rankos delną

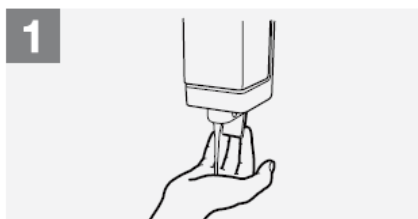
Rankos saugios, kai tik išdžiūsta

KAIP RANKAS PLAUTI?

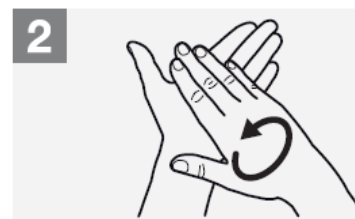
Procedūros trukmė: 40 – 60 sek.

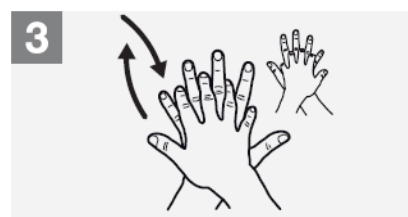
Rankas sudrėkinti vandeniu

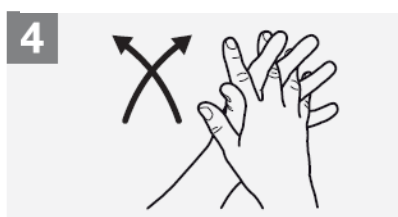
Užpilti muilo, kad padengtų visus paviršius

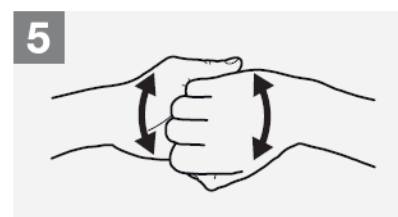
Delną trinti į delną

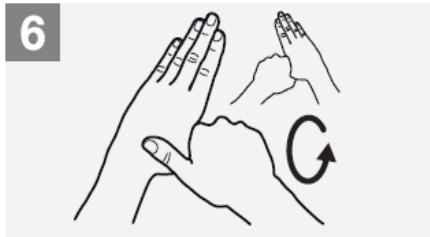
Dešinėsios rankos delnu trinti kairiosios plaštakos viršų ir atvirkščiai

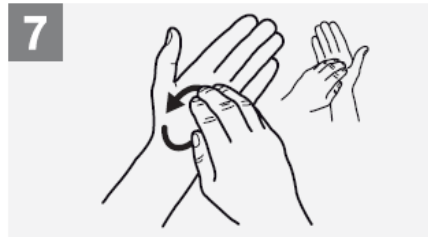
Suglausti delnus, supinti pirštus ir trinti

Kiekvienos rankos delnu trinti kitos rankos pirštus

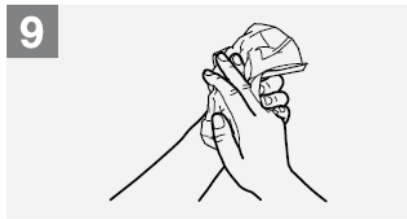
6 Sukamaisiais judesiais trinti nykščius

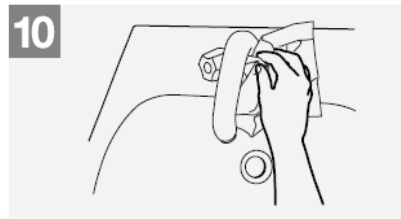
7 Sukamaisiais judesiais trinti kiekvienos rankos delną

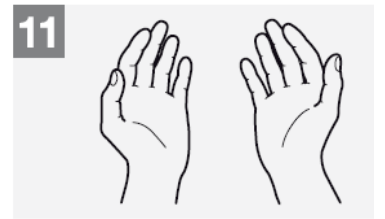
8 Rankas plauti vandeniu

9 Rankas sausinti vienkartinium rankšluosčiu

10 Čiaupą uždaryti naudojant vienkartinį rankšluostį

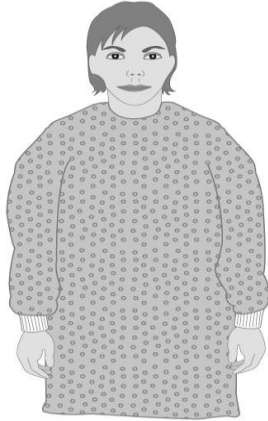
11 Rankos saugios

Rekomendacijų „Visuomenės sveikatos centrų darbuotojų sauga atliekant *Ebola* hemoraginės karštligės atvejo epidemiologinį tyrimą“
2 priedas

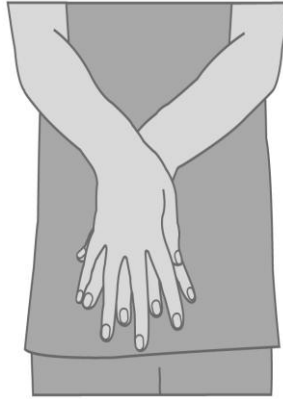
Asmeninių saugos priemonių užsidėjimo ir nusiėmimo tvarka

I. Chalatas ir pirštinės

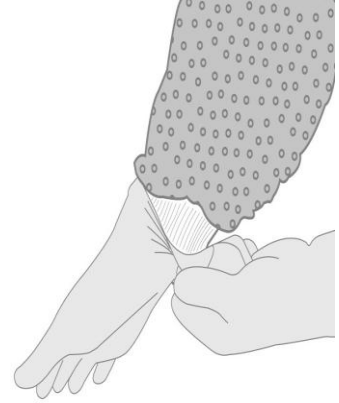
A. Užsidėjimas

1. Apsivilkti chalata

2. Rankų higiena

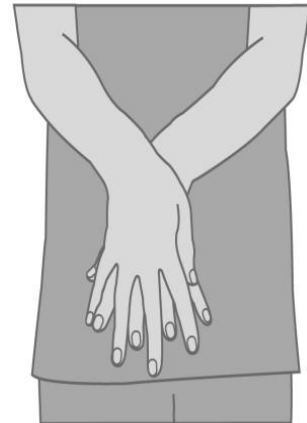

3. Užsimauti pirštines (ant rankogalių)

B. Nusiėmimas

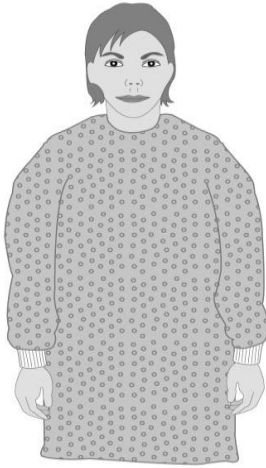
1. Nusivilkti chalata ir nusimauti pirštines, vidinę pusę išverčiant išorėn

2. Rankų higiena

II. Chalatas, pirštinės ir veido apsaugos priemonės

A. Užsidėjimas

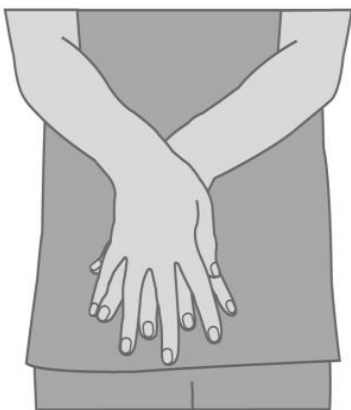
1. Apsivilkti chalata

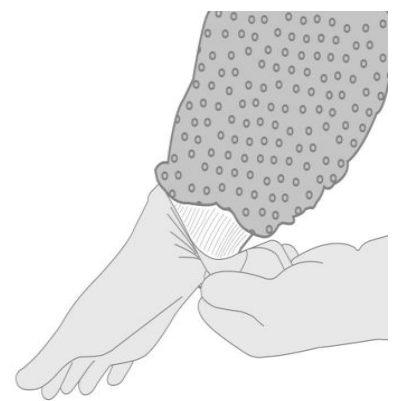
2. Užsidėti medicininę kaukę

2. Užsidėti akinius arba veido skydelį

3. Rankų higiena

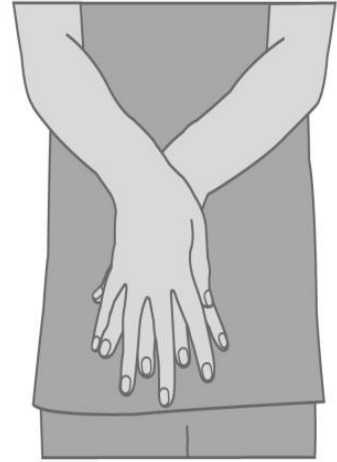

4. Užsimauti pirštines (ant rankogalių)

B. Nusiėmimas

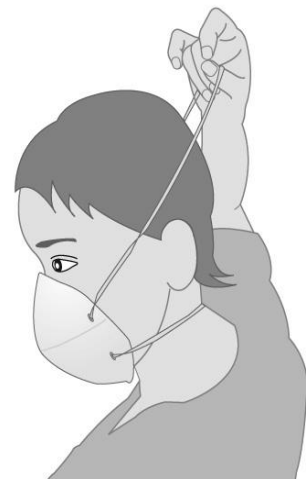
1. Nusivilkti chalata ir nusimauti pirštines vidinę pusę išverčiant išorėn

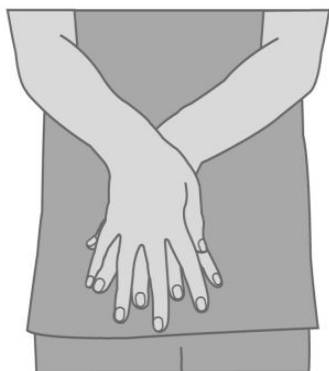
2. Rankų higiena

3. Nusiiinti akinius arba antveidį
Akių apsaugos priemonės sudėti į jų apdorojimui skirtą konteinerį

4. Nusimauti kaukę

2. Rankų higiena

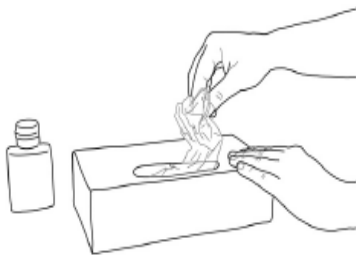
Rekomendacijų „Visuomenės sveikatos centrų darbuotojų sauga atliekant *Ebola*

Pirštinių užsimovimo ir nusimovimo technika

Prieš užsimaunant pirštines, atlikite rankų higieną, įtrinant jas alkoholiniu antiseptiku arba plaunant muilu ir vandeniu

I. Kaip užsimauti pirštines:

1. Išimti pirštinę iš pakavimo dėžutės

2. Liesti tik ribotą pirštinės paviršių, atitinkantį riešą (viršutinis atraito kraštas)

3. Užsimauti pirmą pirštinę

4. Paimti antrą pirštinę plika ranka ir liesti tik ribotą pirštinės paviršių, atitinkantį riešą (viršutinis atraito kraštas)

5. Vengti prisilietimo su dilbio oda, pirštinėtos rankos pirštu pasukti pirštinės išorinį paviršių, sudarant klostę ir užsimauti kitą pirštinę

6. Užsimovus pirštines, neliesti nieko, kas nėra būtina liesti užsimovus pirštine

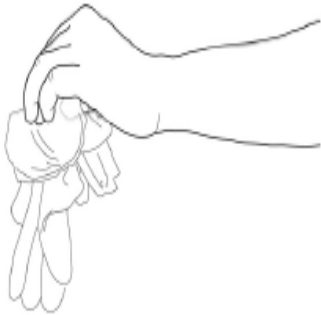

II. Kaip nusimauti pirštines:

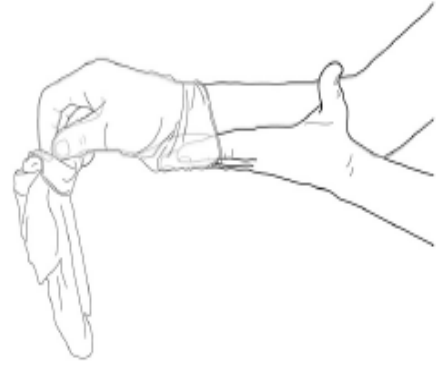
1. Sugnybti vieną pirštinę prie riešo ir mauti ją nesiliečiant prie nuogos dilbio odos. Mauti pirštinę, leidžiant jai išsiversti vidine puse į išorę

3. Išmesti pirštines

2. Laikyti pirštinėta ranka numautą pirštinę ir rankos pirštus įkišti tarp pirštinės ir riešo. Pašalinti pirštinę, nuvyniojant ją nuo rankos ir įvyniojant pirmąją pirštinę

4. Rankų higiena

